

E-NEWSLETTER

1/2019

STYCZEŃ-LUTY

SPIS TREŚCI

KRONIKA WYDARZEŃ	3
NAGRODY I WYRÓŻNIENIA	5
SEMINARIA I SPOTKANIA NAUKOWE	6
Z ŻYCIA STUDENTÓW	8
NOWI PRACOWNICY	9
PUBLIKACJE	11
POZA MURAMI UNIWERSYTETU	14
DOKTORATY	15

KRONIKA WYDARZEŃ

17 stycznia odbyła się debata: *Parametryzacja czy „punktoza”? Stare i nowe dylematy humanistyki i nauk społecznych.*

W dyskusji moderowanej przez prof. dr. hab. Włodzimierza Borodzieja, wzięli udział: prof. dr hab. Aleksander Bobko (URz), prof. dr hab. Grażyna Jurkowlaniec, prof. UW dr hab. Małgorzata Karpińska, dr hab. Łukasz Niesiołowski- Spanò, prof. dr hab. Marek Wąsowicz.

18 stycznia w ramach konkursu na stanowisko asystenta w Instytucie Historycznym, wykłady wygłosili:

- dr Jacek Burdowicz-Nowicki, *Order Orła Białego – jego geneza i zmieniające się funkcje społeczne w XVIII i XIX w.*
- dr Hadrian Ciechanowski, *Od rejestrów pruskich do elektronicznych rejestrów publicznych na przykładzie rejestrów stanu cywilnego*
- dr Mateusz Zmudziński, *Udostępnianie archiwaliów w archiwach kościelnych*
- dr Aleksandra Kuligowska, *Czym jest inskrypcja i jak ją badać. Przypadek epigrafiki więziennej*

23 stycznia decyzją Rady Wydziału Historycznego stopień doktora habilitowanego otrzymali dr August Grabski, dr Artur Markowski i dr Maciej Ptaszyński. Na tym samym posiedzeniu zatwierdzono wyniki konkursów w Instytucie Historycznym. Konkurs na stanowisko adiunkta w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii wygrał **dr Jacek Kordel**, konkurs na stanowisko asystenta, również w Zakładzie NPH wygrała **dr Aleksandra Kuligowska**. Ponadto **dr hab. Jolanta Sikorska-Kulesza** została zatrudniona na stanowisku profesora uczelni (na 1/2 etatu).

24 stycznia w Sali Kolumnowej odbyła się uroczystość jubileuszu prof. Wojciecha Tygielskiego, z udziałem licznych gości, wśród których nie zabrakło przedstawicieli władz uniwersyteckich.

25 stycznia odbyła się dyskusja nad książką prof. Tomasza Jurka „Biskupstwo poznańskie w wiekach średnich”. W dyskusji prowadzonej przez dr. hab. Piotra Węcowskiego, wzięli udział: prof. dr hab. Maria Koczerska (IH UW), dr hab. Ewa Wólkiewicz (IAiE PAN Warszawa) i dr hab. Marek D. Kowalski (IH UJ).

31 stycznia zmarł prof. Andrzej Poppe, wybitny badacz historii średniowiecznej Rusi, pracownik Instytutu Historycznego UW od 1959 roku.

31 stycznia prof. Adam Ziółkowski wraz z prof. Ritą Volpe prezentowali w École Française de Rome w Paryżu książkę Alexandre’a Grandazziego „Urbs. Histoire de la ville de Rome des origines à la mort d’Auguste” (Paris 2017), będącą najnowszą, całościową monografią Wiecznego Miasta.

14 lutego w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, referat pt. "Nadchodzące rozstanie. Ewolucja stosunku Polaków do państw zaborczych w latach Wielkiej Wojny" wygłosił dr hab. Piotr Szlanta z IH UW.

18 lutego odbył się coroczny Wykład im. Antoniego Mączaka. Gościem Instytutu Historycznego był prof. Murat Antoni Ucerler (Matteo Ricci Institute, University of San Francisco), który wygłosił wykład „Early Modern Jesuit Global Networks of Knowledge and Information”.

27 lutego odbyła się w Instytucie Historycznym UW dyskusja panelowa poświęcona kryteriom oceny dorobku naukowego humanistów i mechanizmom promującym jakość polskiej humanistyki. Celem spotkania była

dyskusja nad zasadami oceny pracy naukowej oraz metodami zapobiegania prowincjonalizacji badań humanistycznych.

Dyskusję rozpoczęły wypowiedzi zaproszonych panelistów, którymi byli: prof. Richard Butterwick-Pawlikowski (IH PAN, Kolegium Europejskie, University College London), prof. Maciej Janowski (Instytut Historii PAN, Central European University), prof. Dariusz Stola (Instytut Studiów Politycznych PAN, Muzeum Polin), oraz dr hab. Marek Węcowski (IH UW).

Członkami Rady Naukowej Instytutu Historii PAN w kadencji 2019-2022 zostali następujący pracownicy Instytutu Historycznego UW:

- prof. dr hab. Urszula Augustyniak
- prof. dr hab. Agnieszka Bartoszewicz
- prof. dr hab. Tomasz Kizwalter
- prof. dr hab. Maria Koczerska (em.)
- prof. dr hab. Dariusz Kołodziejczyk
- dr hab. Anna Michałowska-Mycielska
- prof. dr hab. Michał Tymowski (em.)
- dr hab. Piotr Węcowski

Na mocy uchwały Prezydium PAN dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spanò powołany w skład Rady Upowszechniania Nauki przy prezydium PAN.

Członkiem Rady Naukowej Instytutu Studiów Politycznych PAN w tej samej kadencji został dr hab. Marcin Zaremba.

Prof. dr hab. Dariusz Kołodziejczyk został członkiem Rady Naukowej Fondazione Instituto Internazionale di Storia Economica „F. Datini”.

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

NAJLEPSZE STUDIA HISTORYCZNE W POLSCE

W RANKINGU QUACQUARELLI SYMONDS TOP UNIVERSITIES, WŚRÓD 200 NAJLEPSZYCH UCZELNI W KATEGORII HISTORIA, UNIWERSYTET WARSZAWSKI ZOSTAŁ SKLASYFIKOWANY JAKO JEDYNA UCZELNIA Z POLSKI.

*

Jury Nagrody Przeglądu Wschodniego w XXVI edycji przyznało Nagrodę Specjalną za całokształt twórczości naukowej
prof. Zofii Zielińskiej.

*

Nagrodę Główną imienia Jana i Wojciecha Wawrzynków za najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska, przyznawaną przez Instytut Śląski w Opolu otrzymała pani **mgr Klara Sakiewicz** za pracę „Życie religijne w Festung Breslau”.

Kapituła Nagrody przyznała również dyplom uznania
prof. dr hab. Alicji Kuleckiej, promotorce nagrodzonej pracy.

*

Pani **mgr Marta Tomczyk** otrzymała stypendium Fundacji Fulbrighta w kategorii junior na rok 2019/2020.

*

Pan **mgr Stanisław Zawadzki** został laureatem uniwersyteckiego konkursu na wyjazdy zagraniczne w celach naukowych i dydaktycznych

SEMINARIA I SPOTKANIA NAUKOWE

SEMINARIUM DOKTORSKIEGO PROF. ROMANA MICHAŁOWSKIEGO

*Seminarium odbywa się we wtorki,
o godz. 17.15 w sali 8 Instytutu Historycznego*

26 lutego

dr hab. Marcin R. Pauk (IH UW), Regnum in se divisum. Kultura polityczna dynastii piastowskiej w XIII wieku między partykularyzmem a "ideologią zjednoczeniową"

19 marca

mgr Maksymilian Sas (IH UW), Kult św. Piotra na ziemiach polskich i relacje monarchii wczesnopiastowskiej ze Stolicą Apostolską do końca XI wieku w kontekście europejskim

26 marca

dr hab. Krzysztof Skwierczyński (IH UW), Kościół wobec Żydów w dobie tzw. reformy gregoriańskiej

9 kwietnia

mgr Krystyna Jarosławska (IH UW), Dwór Ulryka von Jungingena

16 kwietnia (sala 125)

prof. Béatrice Delaurenti (École des hautes études en sciences sociales), Deux approches savantes du rire: Nicole Oresme et Évrart de Conty

30 kwietnia

mgr Karolina Morawska (IH UW) – Problematyka małżeńska w zapiskach sądów kościelnych w późnośredniowiecznej Polsce. Rekonesans badawczy

14 maja

prof. dr hab. Józef Dobosz (IH UAM), Kruszwica w dziejach państwa i Kościoła doby piastowskiej

21 maja

mgr Konrad Komarnicki (IH UW) – Prawo Królestwa Jerozolimskiego i jego ratio w epoce Baldwina II

4 czerwca

mgr Anna A. Dryblak (IH UW), Początki klasztoru klarysek w Gnieźnie

SEMINARIUM DOKTORSKIE PROF. MARII KOCZERSKIEJ I DR HAB. PIOTRA WĘCOWSKIEGO.

*Seminarium odbywa się w piątki,
o godz. 17, w sali A Instytutu Historycznego*

11 stycznia

dr hab. Jerzy Kaliszuk (IHN PAN), Cuda opata Chrystiana - koniec pewnego mitu.

18 stycznia

dr hab. Piotr Węcowski (IH UW), Charakterystyki rodów w "Klejnotach" Jana Długosza.

25 stycznia

Dyskusja nad książką Tomasza Jurka „Biskupstwo poznańskie w wiekach średnich”. W dyskusji udział wezmą:

prof. dr hab. Tomasz Jurek (IH PAN Poznań),

prof. dr hab. Maria Koczerska (IH UW),

dr hab. Marek D. Kowalski (IH UJ),

prof. IAE PAN dr. hab. Ewa Wólkiewicz (IAiE PAN).

22 lutego

dr Piotr Okniński (IH PAN), Lista rajców krakowskich w „Herbach rycerstwa polskiego” Bartosza Paprockiego i jej domniemana podstawa rękopiśmienna.

8 marca

mgr Karolina Figaszewska (IHN PAN), Badania nad fragmentami rękopisów średniowiecznych – stan badań i perspektywy badawcze.

22 marca

dr Anna Salina (IH PAN), Z Jeny do Płocka. Powrót szczątków trzynastowiecznego kodeksu zrabowanego z Biblioteki Seminaryjnej.

29 marca

mgr Hanna Rajfura (IH UW), Tradycja rękopiśmienna "Katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich" Jana Długosza.

5 kwietnia

dr Piotr Guzowski (UwB, Białystok), Demografia rodziny szlacheckiej w późnym średniowieczu i w początkach epoki nowożytnej.

12 kwietnia (godz. 15)

dr Miłosz Sosnowski (IH UAM), Trzynastowieczny żywot św. Wojciecha "In partibus Germaniae" - kilka problemów edytorskich.

26 kwietnia

dr hab. Anna Zajchowska-Bołtromiuk (UKSW), Wątki historyczne w późnośredniowiecznych kazaniach o świętym Wojciechu, Stanisławie i Jadwidze z bibliotek dominikańskich.

17 maja

mgr Tomasz Związek (IH PAN), Rejestr czwartej części czynszów w powiecie kaliskim z 1508 r. a możliwości badań społecznych i gospodarczych.

23 maja

dr hab. Marek Janicki (IH UW), Polska recepcja tzw. przepowiedni św. Brygidy o upadku zakonu krzyżackiego.

7 czerwca

mgr Patrycja Szwedo (IH UW), Polityka Kazimierza Jagiellończyka wobec miasta Poznania.

**MEDIEWISTYCZNE I NOWOŻYTNE
SEMINARIUM DOKTORSKIE**

*Seminarium odbywa się w poniedziałki
o godz. 17.15, w sali 125 Instytutu Historycznego*

25 lutego

prof. Flocel Sabate (Universitat de Lleida), The meanings of the Crown of Aragon as a Mediterranean Empire.

4 marca

dr Adrian Jusupović (Instytut Historii PAN), „Templariusze zwani Salomonitami”. Chronologiczne problemy datacji informacji Kroniki halicko-wołyńskiej.

18 marca

dr hab. Paweł Żmudzki (IH UW), Kronika wielkopolska jako źródło do dziejów rozbicia dzielnicowego w drugiej poł. XIII w.

25 marca

dr hab. Aleksandr Musin (Instytut Historii Kultury Materialnej Rosyjskiej Akademii Nauk), Киевская Русь или „союз архонтов”? Модели власти в Восточной Европе в XI века (Ruś Kijowska czy „związek archontów”? Modele władzy w Europie Wschodniej w XI wieku)

1 kwietnia

mgr Igor Rosa (Artes Liberales UW), Las w średniowiecznej narracji kronikarskiej. Kreacja przestrzeni, przestrzeń kreacji

15 kwietnia

prof. Béatrice Delaurenti (École des hautes études en sciences sociales), Fascination et mauvais œil: la réception de la doctrine d'Avicenne sur le pouvoir de l'âme en dehors du corps (XIIIe-XVe siècle)

6 maja

prof. Leszek Wetesko (Instytut Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie), Geneza złotych kodeksów – próba nowego spojrzenia

13 maja

dr hab. Maria Starnawska (UPH, Siedlce), Prodigium in conspectu Litwanorum patratum – poganie wobec zjawisk nadprzyrodzonych podczas walk z chrześcijanami w polskich przekazach dziejopisarskich

20 maja

mgr Anton Saifullajeū, Kobieta w historiografiach postkolonialnych

3 czerwca

dr hab. Joanna Sobiesiak (UMCS Lublin), Tradycja historiograficzna o zdobyczach Czechów przywiezionych z wypraw do Italii za panowania króla Władysława (1140-1172)

**SEMINARIUM DOKTORSKIE PROF.
MIROŚŁAWA NAGIELSKIEGO**

*Seminarium odbywa się w czwartki
o godz. 17 w sali 114*

21 lutego

mgr Marek Groszkowski, Rywalizacja o ordynację zamojską w latach 1665-1673

7 marca

mgr Stepan Blinder, Urzędnicy jako korporacja „swoich”. Społeczno-kulturowy wymiar zarządzania miast prywatnych na przykładzie Ołyki w II połowie XVII wieku

21 marca

mgr Tomasz Szajewski, Kuferek generalski zdobywcy Singapuru w 1942 roku

28 marca

mgr Mikołaj Borkowski, Korespondencja wojskowa Józefa Zaremby w latach 1700-1701

4 kwietnia

mgr Rafał Mroczek, Znaleziska kul armatnich z dna Wisły w świetle ostatnich badań

11 kwietnia

dr Przemysław Gawron, Organizacja armii koronnej w dobie wojny o ujście Wisły 1626-1629

25 kwietnia

dr hab. Konrad Bobiatyński, Jak wykupywano jeńców litewskich z niewoli tatarskiej po bitwie pod Prostkami

9 maja

Michał Boczkowski, Operacyjne użycie dragonii na wybranych przykładach bitew i kampanii w XVII wieku

23 maja

Jan Sowa, Przystępczość wojskowa w Koronie w latach 1683-1699

6 czerwca

dr Krzysztof Kossarzecki, Garnizon słucki w II połowie XVII wieku po zakończeniu wojny z Moskwą

**SEMINARIUM DOKTORSKIE
PROF. WŁODZIMIERZA BORODZIEJA,
PROF. JERZEGO KOCHANOWSKIEGO
I DR HAB. BŁAŻEJA BRZOSTKA**

*Seminarium odbywa się czwartki
o godz. 17.00, w sali 125*

11 kwietnia

dr Tomasz Siewierski (Instytut Historii Nauki PAN),
O badaniach nad biografią Marii Turlejskiej

25 kwietnia

mgr Izabela Mrzygłód (IH UW) , przedstawi swoje
badania na temat radykalizacji studentów w II RP

9 maja

dr Katharina Friedla (Instytut Yad Vashem) mówić będzie
o mniejszości żydowskiej we Wrocławiu w połowie XX w.'

30 maja

dr Michał Trębacz (Polin) przedstawi różne aspekty
samobójstw politycznych XX w.

SKNH UW

SPOTKANIA NAUKOWE

Wraz z początkiem nowego roku kalendarzowego członkowie Studenckiego Koła Naukowego Historyków UW zorganizowali wydarzenia, które spotkały się dużym zainteresowaniem nie tylko ze strony studentów, lecz przykuły także uwagę osób niezwiązanych ze studiami historycznymi.

12 stycznia Sekcja Historii Nowożytnej SKNH UW zainicjowała sobotnie zwiedzanie Zamku Królewskiego w Warszawie. Udział wzięli studenci i doktoranci historii, studenci innych kierunków oraz osoby spoza Uniwersytetu. Spotkanie na Zamku zorganizowała Patrycja Czarnecka, Przewodnicząca Sekcji Historii Nowożytnej SKNH UW, zaś opiekunem naukowym spotkania był dr hab. Marek Janicki z Instytutu Historycznego UW.

Innym przedsięwzięciem, będącym jednocześnie interesującym zakończeniem semestru zimowego

2018/2019, był wykład dr. hab. Tomasza Wiślicza, prof. PAN. Wystąpienie poświęcone zostało metodologii badań nad historią chłopów w późnym średniowieczu i epoce nowożytnej. Spotkanie odbyło się **28 stycznia**, za jego organizację odpowiadała również wspomniana powyżej Przewodnicząca Sekcji Patrycja Czarnecka oraz Jan Błoński, aktywny członek SKNH UW.

Karolina Białas

NOWI PRACOWNICY

DR ALEKSANDRA KULIGOWSKA:

ukończyła studia doktoranckie w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W trakcie przygotowywania rozprawy doktorskiej otrzymała grant badawczy Komitetu Badań Naukowych. Semestr letni roku akademickiego spędziła na Uniwersytecie im. Moriza Arndta w Greifswaldzie. W roku 2011 obroniła rozprawę doktorską, poświęconą koncepcji interpretacji historycznej Ernsta Bernheima.

Zainteresowania badawcze:

- historia metod historycznych ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji niemieckojęzycznych przełomu XIX i XX wieku
- źródła epigraficzne do historii najnowszej
- okupacja w tzw. Kraju Warty – akcja inteligencja, referat Tannenberg, Selbstschutz
- powieść jak źródło historyczne

Ważniejsze publikacje:

Monografie

- Pałac na skraju puszczy, Poznań 2008.
- Auffassung w koncepcji historii Ernsta Bernheima, Poznań 2013.

Artykuły:

- Koncepcja źródła historycznego H.A Erharda, *Nasze Historie* 9 (2007), s. 143-149.
- Miejsce seksualności dziecięcej w teorii osobowości Zygmunta Freuda (współautorką artykułu jest dr G. Jarząbek) – *Nowiny Lekarskie*, r. 75, nr 4 (2006) s. 399-403.
- Podstawowe pojęcia Historiki Marcelego Handelsmana na tle poglądów Ernsta Bernheima, w: *Przez źródło do przeszłości*, Poznań 2012, s. 243-257.
- Obiektywność i subiektywność w koncepcji historii wedle *Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie* Ernsta Bernheima, w: *Drugie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Mediewista wobec źródła – teoria i praktyka*, Poznań 2009, s. 317-325.
- Koncepcja źródła historycznego Ernsta Bernheima, *Historyka*, t. XXIX (2009), s. 21-42.
- „Klasyczne” metody interpretacji historycznej na przykładzie bernheimowskich rozważań nad *Ruotgeri Vita Brunonis*, w: *III polsko-czeskie Forum Młodych Mediewistów: Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*, Poznań 2012, s. 129-139.
- O pojęciu historii w myśli Ernsta Bernheima, w: *Uwikłania historiografii. Między ideologizacją dziejów, a obiektywizmem badawczym*, Poznań 2011, s. 21-30.
- Źródło, hasło w słowniku *Modi Memorandi*, red. R. Traba, M. Saryusz-Wolska, Warszawa 2014, s. 559-560.
- Wspólnie z A. Klimowiczem, *Inskrypcje z poznańskich więzień stalinowskich. Wybrane problemy metodyczne*, *Studia Epigraficzne*, t. 6 (2016), s. 125-134.

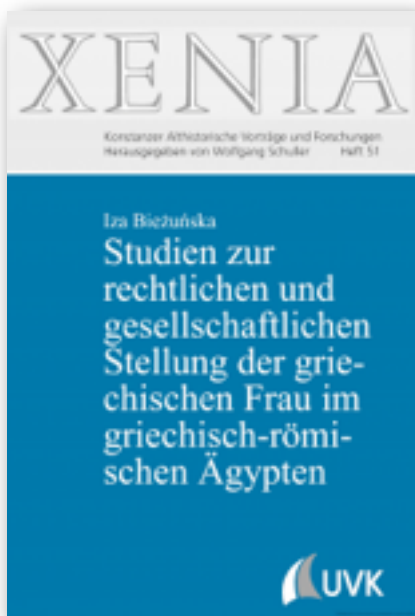

PROF. GARY GILBERT

Gary Gilbert is Associate Professor of Religious Studies at Claremont McKenna College, with a focus on Jewish Studies, particularly Jewish communities in the Greek and Roman periods. His research focuses in two areas, Jewish communities in the Greek and Roman periods and representations of Jews in the New Testament, particularly Luke-Acts. He is author of the commentary on Acts of the Apostles in the Jewish Annotated New Testament and of several articles on the Jewish community of late antique Aphrodisias. Claremont McKenna College is a small, liberal arts college located 35 miles east of Los Angeles, California. There Professor Gilbert teaches a wide array of courses in Jewish Studies, including courses on the ancient Jewish experience, Jewish art and identity, women and gender in Jewish tradition, a history of Jerusalem, and Zionism and Israel. Professor Gilbert received his bachelors in Classics from Haverford College (Pennsylvania) and his doctorate in biblical studies from Columbia University (New York), with additional studies in Jewish history at The Jewish Theological Seminary and early Christianity at Union Theological Seminary. Professor Gilbert also serves on the staff of the Tel Akko archaeological excavations in Israel, and has published on the Jewish community of Akko. In addition to his time at CMC, Professor Gilbert has been Visiting Scholar at the Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies and at the Institute for Israel Studies at Brandeis University, and has served President of the Pacific Region of the Society of Biblical Literature.

Prof. Gilbert prowadzić będzie gościnnie zajęcia w semestrze letnim.

PUBLIKACJE

Iza Biezuńska-Malowist, Studien zur rechtlichen und gesellschaftlichen Stellung der griechischen Frau im griechisch-römischen Ägypten (Konstanz 2019, ss. 80; prwdr. 1939 jako Études sur la condition juridique et la sociale de la femme grècque en Égypte).

ISBN 978-3-86764-860-8

„Das vorliegende Buch untersucht die rechtliche und wirtschaftliche Lage der griechischen Frauen in dem Ägypten, das durch die Eroberung Alexanders des Großen zu einem Teil der griechischsprachigen Welt geworden war. Es fragt nach dem Verhältnis der Griechinnen zu den einheimischen Ägypterinnen sowie nach ihrer freieren Stellung im Vergleich zu den Frauen des griechischen Mutterlandes.

Das Buch war eine im Jahr 1939 gedruckte Magisterarbeit an der Universität Warschau, wurde jedoch durch den fast gleichzeitig ausgebrochenen Krieg und während der Verfolgung der Autorin durch die deutsche Besatzung fast völlig vernichtet.

Więcej o książce - [na stronie](#)

Włodzimierz Borodziej, Maciej Górny, Der vergessene Weltkrieg, t. I: Imperien 1912-1916, ss. 416, t. II: Nationen 1917-1923, ss. 544, tłum. B. Hartmann, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2018.

ISBN 978-3-8062-3820-4

»Der vergessene Weltkrieg« ist die bisher nicht geschriebene Meistererzählung, die faszinierende, großartige Darstellung eines unbekanntenen, neu zu entdeckenden Weltkrieges: des Krieges in Osteuropa von 1912 bis 1923. In unserer Geschichtserinnerung reduziert sich der Erste Weltkrieg auf den Stellungskrieg und die Materialschlachten in Nordfrankreich. Welche unermesslichen Tragödien sich im Osten abspielten, ist aus dem Bewusstsein gestrichen. Die Schauplätze reichen vom 1. Balkankrieg 1912 über den habsburgischen Teil der Ukraine bis nach Russland Anfang der 20er Jahre. Schon der Zuschnitt der beiden Bände – »1912–16 Imperien« und »1917–23 Nationen« – ist faszinierend neu. Die Perspektive weitet sich aber noch inhaltlich, denn im ethnisch und religiös zerklüfteten Osten wird der Krieg rasch zu einem »Rassenkrieg« und bildet so den Auftakt zum größeren Rassenkrieg 20 Jahre später. Ein Werk, dass »noch viele Jahre lang gelesen und diskutiert werden wird«, so Professor Timothy Snyder.

Więcej o książce - [na stronie](#)

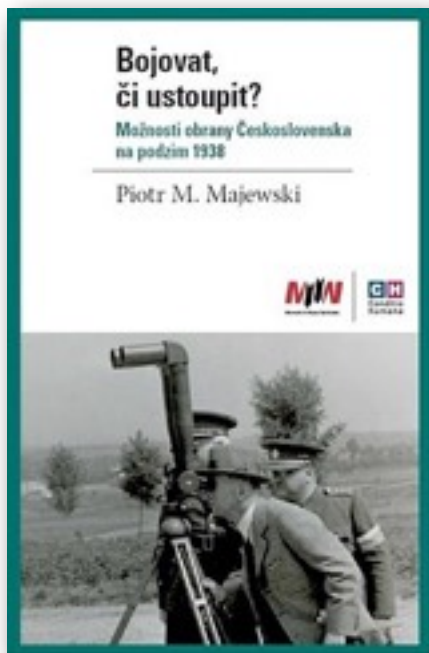
Włodzimierz Borodziej, Maciej Górny, Piotr T. Kwiatkowski, Niepodległość i pamięć w Europie Środkowej, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków 2018, ss. 447 .

ISBN 978-83-63463-82-3

Tematem tej książki jest historia święta niepodległości w Polsce i w innych krajach Europy Środkowej. Perspektywa obejmująca cały region pozwala umieścić polskie spory w szerokim kontinuum bojów o pamięć. Mieszczą się w nim nie tylko konkurencyjne i potencjalne miejsca pamięci (pielegnowane przez różne ugrupowania polityczne, mniejszości narodowe i zmarginalizowane grupy społeczne), lecz także procesy wyparcia i odrzucenia skutków Wielkiej Wojny w krajach, które ją przegrały.

Autorzy doprowadzają tę opowieść aż do dnia dzisiejszego, kiedy spór o prawo własności do symboli narodowych wydaje się równie gorący jak przed kilkudziesięciu laty.

Więcej o książce - [na stronie](#)

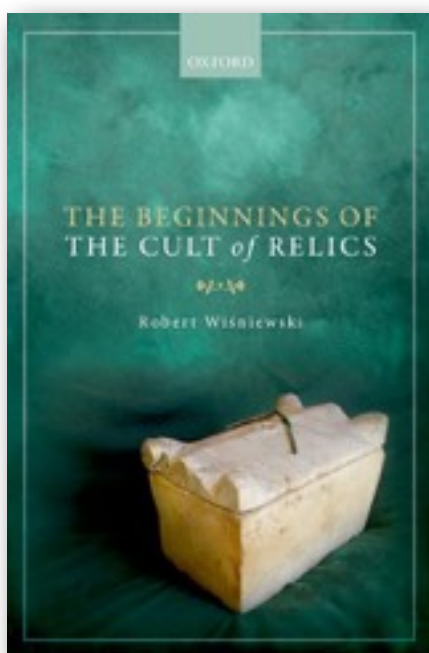

Piotr Majewski, Bojovat, či ustoupit? - Možnosti obrany Československa na podzim 1938, tłum. M. Páralová Tardy, Conditio Humana 2019, ss. 416.

ISBN: 978-80-905-3234-2

Mohlo se Československo na podzim 1938 ubránit německému útoku? Rozhodli se představitelé republiky správně, když přijali mnichovský diktát, nebo promarnili šanci na vítězství, které mohlo zadržet další Hitlerovu expanzi? Měl německý diktátor vůbec v úmyslu na Československo zaútočit, nebo se stalo obětí jeho triku? Jak si již správně všiml Milan Kundera v Nesnesitelné lehkosti bytí, na tyto otázky lze odpovědět pouze tehdy, pokud bychom takovou možnost vyzkoušeli. Polský historik Piotr M. Majewski rozebírá právě takový scénář. Zamýšlí se nad tím, jak by mohla vypadat konfrontace s Německem, kdyby se Československo rozhodlo bojovat. Jeho knížka však není pojednáním z oblasti alternativní historie. Autor se snaží zhodnotit možnosti československé obrany na základě zkušeností – v České republice málo známých – z polsko-německé války v roce 1939. Představuje také německé válečné přípravy a geopolitickou situaci Československa. Na těchto základech krok za krokem analyzuje, jakou šanci by v hypotetické válce s wehrmachtem měly československé ozbrojené síly. Český čtenář najde v této knize také řadu zajímavých faktů o polské armádě a polské obranné válce v září 1939

Więcej o książce - [na stronie](#)

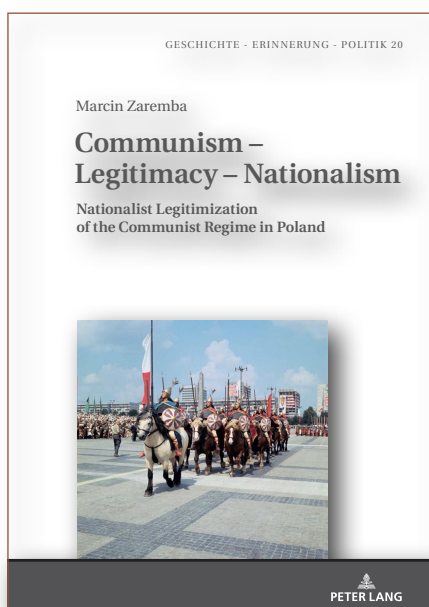

Robert Wiśniewski, The Beginnings of the Cult of Relics, Oxford University Press 2019, ss. 272.

ISBN: 9780199675562

Christians have often admired and venerated the martyrs who died for their faith, but for a long time thought that the bodies of martyrs should remain undisturbed in their graves. Initially, the Christian attitude towards the bones of the dead, saint or not, was that of respectful distance. The Beginnings of the Cult of Relics examines how this attitude changed in the mid-fourth century. Robert Wiśniewski investigates how Christians began to believe in the power of relics, first over demons, then over physical diseases and enemies. He considers how the faithful sought to reveal hidden knowledge at the tombs of saints and why they buried the dead close to them. An essential element of this new belief was a strong conviction that the power of relics was transferred in a physical way and so the following chapters study relics as material objects. Wiśniewski analyses how contact with relics operated and how close it was. Did people touch, kiss, or look at the very bones, or just at tombs and reliquaries which contained them? When did the custom of dividing relics begin? Finally, the book deals with discussions and polemics concerning relics, and attempts to find out the strength of the opposition which this new phenomenon had to face, both within and outside Christianity, on its way to become an essential element of medieval religiosity

Więcej o książce - [na stronie](#)

Marcin Zaremba, Communism - Legitimacy - Nationalism. Nationalist Legitimization of the Communist Regime in Poland, Peter Lang 2019.

ISBN: 978-3-631-65212-1

This book is devoted to the issue of nationalism in the latest Polish history and presents the subject on the basis of an enormous amount of source files left by the Polish United Workers Party. The work is a substantial input into the knowledge on People's Poland which shows with precision how the Polish communists used nationalistic arguments to legitimize and validate the system of power introduced by them. The author researches the fascinating source material with the help of a new and innovative concept.

Więcej o książce - [na stronie](#)

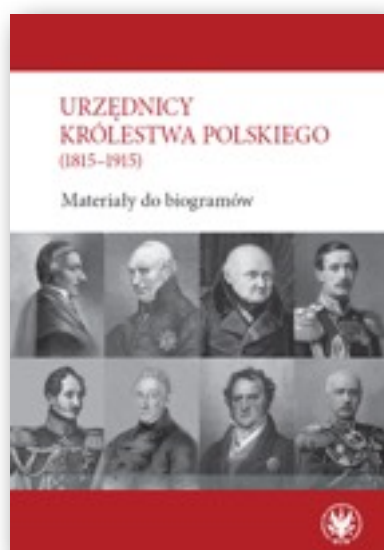
Druki ulotne w procesie komunikacji społecznej w XIX wieku (do 1918 roku), red. Małgorzata Karpińska, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019, ss. 176.

ISBN: 978-83-235-3731-1

„Autorzy tomu z różnych perspektyw badawczych analizują druki ulotne pojawiające się na ziemiach polskich w XIX i XX wieku, podejmując m.in. takie kwestie, jak miejsce druków ulotnych w warsztacie historyka, trudności terminologiczne związane z ich wykorzystaniem oraz problemy z ich klasyfikacją i rejestracją, głównie w archiwach.

Ważne miejsce w tomie zajmują również teksty odnoszące się do wpływu druków ulotnych na świadomość społeczną i narodową. Najwięcej uwagi poświęcono drukom ulotnym jako podstawowemu narzędziu propagandy, zarówno w aspekcie ich wpływu na wzajemne wyobrażenia i stosunki między narodami, jak i na napięcia między klasami społecznymi”.

Więcej o książce - [na stronie](#)

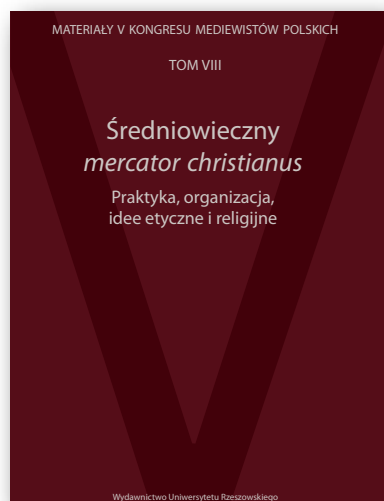
Urzednicy Królestwa Polskiego (1815-1915). Materiały do biogramów, red. nauk. Alicja Kulecka, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019.

ISBN: 978-83-235-3301-6

„Publikacja zawiera biogramy urzędników instytucji centralnych Królestwa Polskiego oraz wybranych organów administracji terenowej na poziomie guberni. Zebrano w niej dane dotyczące ok. 9 tysięcy osób. Poszczególne hasła obejmują: nazwisko i imię (warianty), daty życia, wykształcenie, dorobek urzędniczy (stanowiska, rangi dworskie, cywilne, wojskowe, order, medale, okresy zatrudnienia, uposażenie, wyznaczenie, stan cywilny) oraz bibliografię. Jest to pierwsza w polskiej historiografii publikacja gromadząca tak dużą liczbę danych o osobach z ważnego dla struktury społecznej środowiska urzędniczego”

Publikacja jest efektem projektu „Urzednicy i urzędy Królestwa Polskiego 1815–1914.”

Więcej o książce - [na stronie](#)

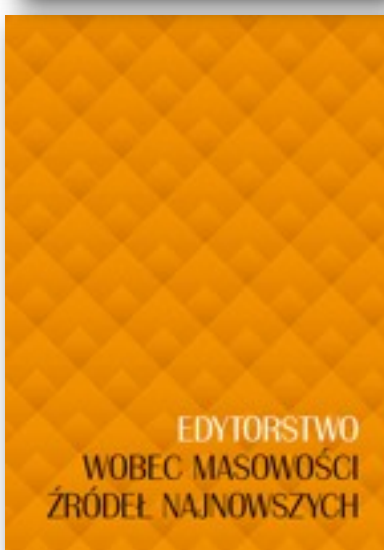

Średniowieczny mercator christianus. Praktyka, organizacja, idee etyczne i religijne, red. Marcin Bukała, Grzegorz Myśliwski, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2018, ss. 134.

ISBN/ISSN: 9788379965984

„Tom obejmuje teksty o praktykach handlowych, gildiach kupieckich, średniowiecznej terminologii oznaczającej zajęcia zarobkowe oraz o wzorze kupca w pismach teologów. Dzięki różnorodności poruszanej tematyki historia kupiectwa została pokazana w szerokiej perspektywie, nieograniczonej do ważnych, ale przecież niewyczerpujących problematyki, badań nad towarriami i cenami” (ze „Wstępu”

Więcej - [na stronie](#)

Edytorstwo wobec masowości źródeł najnowszych, red. nauk. Jolanta Sikorska-Kulesza, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019, ss. 224.

ISBN: 978-83-235-3786-1

„Autorzy prezentują niezwykle istotną, zwłaszcza dla badaczy historii XIX i XX wieku, kwestię obfitości źródeł oraz wynikające z masowego charakteru materiałów trudności w ich opracowaniu, edycji i udostępnianiu. Wprowadzają przy tym bardzo istotne rozróżnienie między „masowością źródeł”, czyli ich obfitością, a „źródłami masowymi” o jeszcze większym na ogół wolumenie, ale jednorodnej, powtarzającej się strukturze informacyjnej, która często umożliwia zastosowanie skróconych form edycji oraz tworzenie baz danych.

W zawartych w tomie studiach przedstawiono różne koncepcje edytorskie oraz problemy wiążące się z edycją określonych typów źródeł masowych, np. niejednorodnych (testamenty galicyjskie) czy spisanych w różnych językach (dokumenty z Archiwum Ringelbluma). Rozważano również możliwości upowszechniania źródeł interesujących, a mało znanych (archiwa więzienne i policyjne, karty pomiarowe poborowych).”

Więcej o książce - [na stronie](#)

POZA MURAMI UNIWERSYTETU

W radiu i telewizji

- prof. dr hab. Włodzimierz Borodziej wziął udział w debacie na stulecie niepodległości zorganizowanej przez TVN w Europejskim Centrum Solidarności ([relacja i zapis debaty](#))
- prof. dr hab. Włodzimierz Borodziej w tok.fm o [Konferencji Jałtańskiej](#).
- dr Dobrochna Kałwa w tok.fm opowiada o [amerykańskiej księżnej Virgilli Sapieżynie](#).
- dr hab. Grzegorz Myśliwski w Klubie Ludzi Ciekawych Wszystkiego (Dwójka PR) dyskutuje o [„Alternatywnych historiach Rzeczypospolitej”](#)
- dr Mateusz Wilk w tok.fm rozprawia się z [mitem Cyda](#).
- dr hab. Robert Wiśniewski w tok.fm opowiada o [kulcie relikwii i zwyczajach pogrzebowych](#).

W internecie:

- dr hab. Artur Markowski wyjaśnia, [jak opowiada się o pogromach](#), na przykładzie pogromu białostockiego z 1906 roku. Dyskusja w ramach cyklu "Czytelnia POLIN"
- dr hab. Grzegorz Myśliwski opowiada o Władysławie Łokietku w Otoklub ([część I](#), [część II](#))

DOKTORATY

DR MACIEJ MASEWICZ „IDEA DEMOKRACJI W GŁÓWNYCH POLSKICH ŚRODOWISKACH POLITYCZNYCH W GALICJI W LATACH 1896-1914”. AUTOREFERAT PRACY DOKTORSKIEJ PRZYGOTOWANEJ POD KIERUNKIEM PROF. DR. HAB. TOMASZA KIZWALTERA

Zamierzeniem niniejszej pracy, której tytuł – przypomnę – brzmi „Idea demokracji w głównych polskich środowiskach politycznych Galicji w latach 1896-1914” było pokazanie, w jaki sposób rozumiano ideę rządów ludu w łonie głównych polskich ognisk polityczno-ideowych Galicji przełomu XIX i XX wieku: socjalistów, ludowców, demoliberałów, narodowych demokratów oraz stańczyków. Ambicją pracy nie była kompleksowa prezentacja stronnictw i grup politycznych kształtujących nurt życia publicznego polskiej prowincji monarchii austriackiej tego czasu.

Przypadek autonomii galicyjskiej od dawna cieszy się dużym zainteresowaniem badaczy. Dostępne są prace omawiające zagadnienia ustrojowe (opracowania Józefa Buszki, Stanisława Grodzkiego), obrazujące rolę polityków polskich w ramach państwa austriackiego (publikacje Waldemara Łazugi) czy te o tematyce narodowościowej (omówienia Henryka Wereszyckiego i Józefa Chlebowczyka). Każda z występujących w pracy grup politycznych doczekała się swojej monografii; przypomnijmy więc chociażby opracowania Walentyny Najdus o socjalistach, Krzysztofa Dunin-Wąsowicza o ludowcach, Macieja Janowskiego o liberałach krakowskich, Adama Wątoro o narodowych demokratach oraz Michała Jaskólskiego o stańczykach. Z oczywistych względów każde z tych studiów w pewnej mierze odnosi się do demokracji, w żadnym razie nie koncentruje się jednak na rządach ludu z perspektywy idei, tworzącej zawsze sklepienie świata polityki. Sama teoria demokracji jest przedmiotem niezliczonych opracowań z rozmaitych dyscyplin, najczęściej politologii, prawa oraz filozofii. W rozprawie podparłem się klasycznymi pozycjami, tj. Giovanniego Sartoriego Teorią demokracji oraz książką Roberta Dahla Demokracja i jej krytycy, wykorzystałem również szkic autorstwa Norberto Bobbio Liberalizm i demokracja.

Korpus źródeł stanowi prasa galicyjska (z wyjątkiem „Przeglądu Wszechpolskiego” roczniki 1896-1914 „Naprzodu”, „Przyjaciela Ludu”, „Nowej Reformy”, „Słowa Polskiego” oraz „Czasu”), a więc sześć periodyków, będących prasowymi rozgłoszeniami pięciu omawianych przeze mnie grup politycznych. Asymetria wynika z faktu, iż należące do liberałów krakowskich „Słowo Polskie” przeszło w ręce narodowych demokratów w 1902 roku, dlatego dla lat 1896-1902 sięgnąłem po „Przegląd Wszechpolski”. Istotnym uzupełnieniem były stenogramy posiedzeń galicyjskiego Sejmu Krajowego dla lat 1896-1914. Do trzeciej grupy źródeł wypada zaliczyć dzieła ideologów powstałe w latach 1896-1914, z których najwartościowsze okazały się prace narodowych demokratów. W rozprawie nie zostały wykorzystane źródła rękopiśmienne, pominięto również pamiętniki, jako pozycje w nikłym stopniu użyteczne dla powstania pracy poświęconej metapolityce.

Proces demokratyzacji życia politycznego postępował z zachodu na wschód Europy przez cały wiek XIX. Liberałowie krakowscy, stańczycy oraz narodowi demokraci wykorzystywali przykład angielski, imponujący ewolucyjną, w ciągu wieków doświadczeń narastającą strukturą ustroju politycznego, oraz – co szczególnie ważne dla konserwatystów – zachowaniem tradycyjnej hierarchii społecznej, harmonijnie wtopionej w architekturę nowego systemu; kazu Szwajcarii dowodził, że najtrwalszą kotwicą demokracji był samorząd, kształtujący polityczne zaangażowanie obywateli. Pozostałe stronnictwa nie posiadały tak jasnych preferencji; może w wypadku socjalistów na odnotowanie zasługuje estyma, jaką darzyli Francję, wszak nie chodziło tutaj o wyrażenie uznania dla rządów ludu, ale zaprezentowanie modelu, w którym zaprowadzenie demokracji łączyło się z bezpardonowym atakiem na ancien régime.

Pytanie o zakres zmian w prawie wyborczym – co było zresztą charakterystycznym rysem epoki – stanowiło najistotniejszy wątek w ogólnej dyskusji dotyczącej demokracji w Galicji przełomu XIX i XX wieku. Reforma prawa wyborczego stanowiła

dla socjalistów i ludowców koło zamachowe demokratycznych przemian. Idealistyczny obraz mających nastąpić czasów, praktyczna nieobecność w ich przekazie jakiegokolwiek krytycznej refleksji poświęconej nowemu ustrojowi każą w obydwu ugrupowaniach widzieć rewolucjonistów, niczym sztukmistrz laseczką zręcznie obracających emancypacyjnymi hasłami w bezwzględnej walce ze zniechęconym porządkiem. U progu XX wieku demoliberałowie byli przekonani, że demokratyczne przemiany nie mogą już zostać zatrzymane; znamienne, że "Nowa Reforma" regularnie przestrzegała konserwatystów przed konsekwencjami ich nieprzejednanej postawy wobec demokratyzacji prawa wyborczego. Los stańczyków, tracących w tym okresie polityczne wpływy, stanowił swoiste memento również dla polityków zgrupowanych wokół „Nowej Reformy”: antydemokratyczna postawa, prezentowana w warunkach postępującej emancypacji ludu oraz wzrastającego nacisku ze strony ugrupowań masowych była postępowaniem ryzykanckim. Narodowi demokraci często byli oskarżani przez swych politycznych rywali o brak żarliwości w wyznawaniu „zasad postępowych”. Traktowane przez nich sceptycznie pomysły ostatecznej demokratyzacji prawa wyborczego nie wynikały jednak z genetycznej niechęci do demokracji, ale z braku zaufania do poglądów doktrynerów i profetów dziejowego postępu. Filarem demokracji nie był w ich wypadku obyczaj równego, powszechnego głosowania, ale przeniesienie bagażu kompetencji z organów władzy centralnej na urzędy samorządowe. W ujęciu stańczyków zaprowadzenie powszechności wyborów otwierało nową epokę, ponieważ pod ciężarem tej zmiany na nowo miały się uformować fundamenty społeczeństwa. W ich poglądach dominowało przekonanie, iż skutki demokratyzacji prawa wyborczego nie będą ograniczały się do polityki czy ekonomii, ale wpłyną również na sferę religii, obyczajowości, estetyki.

Socjaliści, ludowcy i demoliberałowie z demokratycznym porządkiem państwowym wyraźnie wiązali parlamentaryzm, endecy oraz stańczycy dostrzegali natomiast silny antagonizm obydwu idei. Wypada podkreślić, że sięganie przez rząd po § 14. konstytucji grudniowej nosiło dla nich stygmat procederu bezprawnego. Był to swoisty paradoks, z którego można się wywikłać przy założeniu, iż nielegalne było każde postępowanie władz, które nie odzwierciedlało demokratycznego kanonu. Narodowi demokraci wykorzystywanie przez rząd § 14. oceniali nie tyle jako niebezpieczeństwo dla parlamentaryzmu, którego jednak nie bardzo poważali, ile zagrożenie centralizmem. Stańczycy jako jedyni otwarcie usprawiedliwiali stosowanie § 14: podkreślając wagę zobowiązań względem obywateli, akcentowali prymat efektywności instytucji państwa.

Ugrupowaniem, które najmocniej wiązało swobody obywatelskie z ustrojem demokratycznym byli demoliberałowie. Socjaliści i ludowcy poświęcali im mniej uwagi, co należy wiązać z przekonaniem obydwu stronnictw, że demokracja była nade wszystko metodą wyboru władz przez ogół społeczeństwa. Zdecydowana rezerwa narodowych demokratów miała swoje uzasadnienie w staraniach endecji przywołania etosu obywatelskiej służby narodowi. Stańczycy najgłośniej zwracali uwagę na to, że porządek demokratyczny, tak szczerze obdarowujący lud swobodami i prawami obywatelskimi, mógł łatwo prowadzić do zachwiania ładu społecznego, a w konsekwencji zanegowania samej wolności.

Dla zwolenników idei wszechwładztwa ludu, wizja zrodzenia wspólnoty opartej na egalitarystycznych zasadach była upragnionym celem, w obozie sceptyków perspektywa demokratyzacji społeczeństwa nie była witana z optymizmem. W przypadku socjalistów, ludowców oraz demoliberałów stworzenie nowoczesnego narodu nie było możliwe bez uprzedniego wdrożenia demokratycznych pryncypiów; dla narodowych demokratów był to jedynie czynnik wzmacniający istniejące więzi, dla konserwatystów krakowskich natomiast było zjawiskiem osłabiającym relacji międzyludzkie. Należy również zauważyć, że instalacja demokratycznego porządku miała wymiar głębszy, dotyczący przebudowy ludzkiej umysłowości. Demokratyczny paradygmat potrzebował stworzyć nowy typ człowieka, obywatela odpornego na naciski tradycji oraz wyroki autorytetów, a jednocześnie otwartego, zdolnego samodzielnie podejmować decyzje o politycznym charakterze i w tym sensie wyemancypowanego spod kurateli społecznych nawyków oraz obyczajowości, będących spuścizną ancien régime'u.

Eksperymentem XIX wieku było złagodzenie antagonizmu dzielącego równość i wolność; na początku XX stulecia w Galicji równość polityczna była wartością, na której otwarte zanegowanie w życiu publicznym żaden z polityków nie miał odwagi, trudniej było z wolnością. Ciekawa wydaje się tutaj dwuznaczność wątku krytycznego: stronnictwo demokratyczno-narodowe atakowało liberalizm za zagrożenie, jakie filozofia wolności stwarzała dla nacjonalizmu i narodowej tożsamości, konserwatyści natomiast, tak silnie podkreślający antagonizm dzielący równość i wolność, usiłowali ocalić liberalizm przed walcem egalitaryzmu. Ataki przeprowadzane na ideę demokracji przez wszechpolsków były podyktowane ich niechęcią do owego „ideału wszechludzkiego”, postaci uniwersalnej i abstrakcyjnej reguły, jaką zasadom równości i wolności lubili nadawać zachodnioeuropejscy luminarze postępu. Konserwatyści obawiali się

pan-demokracji w wydaniu socjalistów, w praktyce oznaczającej rozrost urzędniczej aparatu, który dla „społecznej sprawiedliwości” i „wyrównywania różnic” gotowy był rozwinąć nad głowami obywateli baldachim państwowej opieki, przesłaniający szczyty indywidualnego rozwoju.

Przystępując do kreślenia ogólnej panoramy należy podkreślić, że wszystkie z omawianych przeze mnie grup politycznych przyznawały się do demokratycznych przekonań. Oczywiście, skala tych sympatii była bardzo różna. Stańczycy, do pewnego stopnia również liberałowie krakowscy, chociaż podobni byli do ludzi późno i niezręcznie usiłujący ratować strzępy dobytku z płonącego domu, zaakceptowali sytuację; ci, którzy podkładali ogień, poczynali sobie z zuchwałością najeźdźców, przekonanych o rychłym upadku obleganej twierdzy.

Demokratyczna idea przeistaczała oblicze polityki: ustrój i organizacja państwa pozbawione ludowej genealogii stanowiły odtąd anachronizm. Radykałowie zakładali przeskok jakościowy: w epoce przed nastaniem demokracji lud był jedynie depozytariuszem wartości narodowych, posiadał więc swój język, swoją historię, był komunią zwyczajów i wierzeń, natomiast nowe czasy przemieniały tradycyjny lud na demos. Była to zmiana o kapitalnym wymiarze: wspólnotę instynktów i uczuć zastępowała wspólnota woli i myśli. Do pewnego stopnia podobne nadzieje żywili liberałowie krakowscy, w demokratyzacji życia politycznego kraju upatrujący szansy na to, „by lud cały stał się narodem”. Endecy dawali jasny dowód tego, że wcale nie uważają, iż lud jest zdolny mierzyć się z problemami wielkiej polityki, że zanim społeczeństwo będzie gotowe zrozumieć problemy wagi spraw państwowych powinno nabrać intelektualnej tężyzny na szczeblu urzędów lokalnych. Stańczycy zdawali się przypominać optymistom o przenikliwym zmyśle Tocqueville’a, który z podróży po Ameryce wyniósł i tę obserwację, że demokratyczne społeczeństwo jest odhierarchizowane i niczym – sięgając po platońskie określenie – „wielkie i mocne zwierze” zrzuca z grzbietu ciężar kłępujący mu swobodę.

Dla radykałów prawdziwie demokratyczna reprezentacja powinna być zgodna, ponieważ wyznaczona została przez lud, rozumiany jako homogeniczna całość. Jeżeli demoliberałowie mieli większą świadomość zróżnicowania parlamentarnej obsady i odrębności interesów, to ufali, iż reprezentacja przepełniona wolą ludu będzie w stanie przezwyciężyć trudności. Endecja traktowała natomiast parlament niechętnie, widziała w nim instytucję sztucznie imputowaną samodzielnej idei na wzór protezy szpecącej zdrowe ciało. Zdaniem endeków parlamentaryzm niszczył demokrację, ponieważ kamuflował paternalistyczne tendencje władzy, w czym do pewnego stopnia przypominał praktyki dawnego porządku. Stańczycy ludowy parlament traktowali jako malum necessarium, odnosili się do niego z dezynwolturą, najczęściej rysując wizerunek Izby Posłów w barwach dość groteskowych, a samych deputowanych z ludu oceniając jako hałaśliwych i nieokrzesanych dyletantów, uzupełniając kostycznie, iż jedyny pożytek, jaki przynosi sprawowanie przez tych ludzi godności parlamentarzysty, stanowi ich osobista korzyść, polegająca na pobieraniu poselskiej diety.

Radykałowie, a z nimi liberałowie krakowscy widzieli w demokracji jedyną ścieżkę wiodącą do zgodnej kooperacji wszystkich warstw społecznych. Jak się wydaje, socjaliści i ludowcy zakładali bezgraniczne podporządkowanie sferę polityki woli ludu. Demoliberałowie pokładali nadzieje raczej w demokratycznej strategii służącej wynajdowaniu kompromisu. Wedle wszechpolaków, demokracja zawierała w sobie ładunek degradujący symbiotyczny walor wspólnoty narodowej, rozmieniając ją na chaos niczym niepowiązanych jednostek („kupę piasku”). Dlatego pragnęli, aby pierwszym bodźcem skłaniającym ludzi do wyboru określonej koncepcji dobra, zamiast indywidualnych ambicji, był interes narodu. Ich wizja demokracji oddolnej miała katalizować w społeczeństwie proces kształtowania myślenia wspólnotowego. Konserwatyści zgadzali się z obozem narodowców, że idea demokracji trwoni potrzebną wspólnocie sieć zależności, nie uznawali jednak pozytywnej strony idei wszechwładztwa ludu. W jednej i drugiej interpretacji zaprowadzenie demokracji mogło wiązać się ze zjawiskiem spiętrzenia konfliktów, dezintegrujących wspólnotę.

Integralną częścią teoretycznych rozważań poświęconych demokracji był problem dobra wspólnego. Wśród socjalistów i ludowców panowało przekonanie, że jego depozytariuszem jest lud, dysponent „woli powszechnej” na nutę Rousseau. W środowisku „Nowej Reformy” idea demokracji stanowiła klucz w próbach zdefiniowania i osiągnięcia dobra wspólnego, ponieważ miała gwarantować stworzenie skutecznego mechanizmu ważenia racji i opinii. Endecja uważała, że dobro wspólne jest zewnętrzne wobec idei demokracji, w tej mierze, iż demokracja o liberalnej orientacji niszczy wszelką wizję uniwersalnego dobra. Według konserwatystów demokracja wyrzekała się ogólnego celu, który ogarniał różnorodność i hierarchizował społeczeństwo. W miejsce zmierzającego świata miał się zjawić nowy idol – moloch, państwo zorientowanym głównie na zapewnieniu masom wygód socjalnych.

Socjaliści i ludowcy widzieli w demokratycznej idei siłę zdolną obalić ancien régime. W narracji obydwu partii nie było pęknięć czy nieporozumień: nadające tempo przemianom zębate koła dziejów zdolne były zmiażdżyć każdy opór. Dostrzeganie w demokratycznej idei panaceum automatycznie przesądzało o jej uniwersalnym charakterze oraz zasięgu nieskrępowanym okolicznościami. Demoliberalowie miewali radykalne odruchy, jak wtedy, gdy widzieli w ludzie siłę powołaną do niemalże fizycznego dyscyplinowania parlamentarzystów, innym razem ich postawę znamionował umiar, zwłaszcza, kiedy przyznawali, iż lud potrzebuje przewodników. Z perspektywy endecji demokracja mogła być użyteczna, ale w żadnym razie nie stała za nią konieczność etyczna. Konserwatyści ledwie tolerowali demokrację z początków XX wieku; rządy ludu zwiastowały nadejście plag, mających sprowadzić na świat zamęt porównywalny do pomieszenia towarzyszącemu budowie wieży Babel.

Niewątpliwie, idea rządów ludu ujmuje ogromną paletę problemów i zagadnień, ponieważ w stopniu fundamentalnym przesyca i organizuje ludzkie życie; tego bezmiaru doświadczamy zresztą i dzisiaj. Konkluzją pracy może być także banalne stwierdzenie, iż historia, częściej niż nauczycielką życia, jest echem tych samych błędów, a także świadectwem podejmowania przez ludzi tych samych wyzwań.

DR KAMIL BARTOSZ POTRZUSKI, "INFRASTRUKTURA SPORTOWA MIĘDZYWOJENNEJ WARSZAWY NA TLE INNYCH DUŻYCH MIAST II RZECZPOSPOLITEJ" AUTOREFERAT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PRZYGOTOWANEJ POD KIERUNKIEM PROF. DR. HAB. SZYMONA RUDNICKIEGO

Infrastruktura sportowa Warszawy nie doczekała się dotąd monografii historycznej. Zagadnienie to rzadko bywało przedmiotem zainteresowania historyków sportu i varsavianistów, którzy ponadto jeśli już podejmowali problematykę, to jedynie jako jeden z wielu problemów badawczych, nie czyniąc rozwoju i funkcjonowania obiektów sportowych głównym przedmiotem swoich dociekań. Przykładem jest tu praca Roberta Gawkowskiego "Encyklopedia klubów sportowych międzywojennej Warszawy lat 1918 – 1939", wydana nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego w 2007 r. Autor poświęca w niej ok. 30 stron problematyce tworzenia i istnienia obiektów sportowych w stolicy II Rzeczypospolitej, przyznając jednak, iż infrastruktura sportowa nie była głównym tematem jego badań i wciąż czeka na kompleksową analizę. Brak takiego opracowania, połączony z ogólną tendencją niedoceniań społecznego i kulturowego znaczenia i roli sportu przez historyków zajmujących się dziejami powszechnymi, uniwersalnymi skłonił mnie do podjęcia tematu, którego zwieńczeniem jest prezentowana dysertacja doktorska.

W pracy poddano analizie rozwój infrastruktury sportowej w Warszawie w latach 1918 – 1939. Poprzez pojęcie infrastruktury sportowej rozumiem ogół obiektów umożliwiających podjęcie treningu sportowego oraz rozegranie zawodów. W sferze zainteresowania znalazły się zatem zarówno duże stadiony, służące sportowi wyczynowemu na krajowym i międzynarodowym poziomie, ale też obiekty o skali lokalnej i regionalnej. Nie były natomiast przedmiotem zainteresowania efemeryczne, nietrwałe obiekty służące kulturze fizycznej, jak np. strzelnice konstruowane podczas festynów czy zabaw ludowych. Wiele uwagi poświęcono również kilku realizacjom, których przynależność do infrastruktury sportowej może być dyskusyjna, ale które niewątpliwie należą do szeroko rozumianej kultury fizycznej, a których waga w tkance miejskiej Warszawy była na tyle istotna, że nie sposób było ich w niniejszej pracy pominąć. Chodzi tu o przede wszystkim o Centralny Instytut Wychowania Fizycznego na Bielanach oraz Tor Wyścigów Konnych na Służewcu, a także infrastrukturę turystyczną.

Rozwój infrastruktury sportowej Warszawy w okresie międzywojennym analizowano na tle powstawania i funkcjonowania obiektów sportowych w innych dużych miastach II Rzeczypospolitej, przy czym doprecyzowania wymaga pojęcie „dużego miasta“. W 1939 r. w Polsce, w świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego, znajdowało się 14 miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców, które wspomniany GUS zaliczał do miast wielkich. Były to: Warszawa, Łódź, Lwów, Poznań, Kraków, Wilno, Bydgoszcz, Częstochowa, Katowice, Sosnowiec, Lublin, Gdynia, Chorzów i Białystok. Większość jednak miast z przedziału 100 – 200 tys. mieszkańców ową granicę przekroczyła dopiero pod koniec okresu międzywojennego, wcześniej zaliczając się jedynie do największych w Polsce miast średnich. W związku z tym w pracy jako materiał porównawczy potraktowane będą przede wszystkim największe ośrodki miejskie, liczące ponad 200 tys. mieszkańców – Łódź, Lwów, Poznań, Kraków, Wilno, a także miasta, w których znajdowała się szczególnie wartościowa, reprezentacyjna infrastruktura sportowa – Bydgoszcz, gdzie znajdował się tor wioślarski – arena mistrzostw Europy w wioślarstwie z 1929 r. i Katowice, z jedynym w międzywojennej Polsce sztucznym lodowiskiem „Torkat“, rezerwową areną mistrzostw Europy i świata w hokeju na lodzie w 1931 r. Sporadycznie odwoływałem się również do miast średniej wielkości, w których znajdowały się wartościowe obiekty sportowe, jak np. hala lekkoatletyczna w Przemyślu, lub których znaczenie było większe, niż wynikało to jedynie z wielkości ośrodka miejskiego, co dotyczy zwłaszcza Torunia – stolicy bardzo ważnego dla Polski województwa pomorskiego.

Praca ma układ chronologiczno – problemowy. Rozpoczynają ją uwagi ogólne i wstęp odautorski, omówienie literatury przedmiotu, następnie charakterystyka stanu infrastruktury sportowej w Warszawie i innych miastach ziem polskich przed odzyskaniem niepodległości, zarys problematyki sportu w szkole i wojsku w miastach II Rzeczypospolitej i część właściwa. Składa się na nią zespół mikromonografii poszczególnych obiektów sportowych, jakie powstawały w stolicy Polski międzywojennej, pogrupowany tematycznie. Analizowane są zatem warszawskie stadiony, pływalnie, urządzenia sportów zimowych, przystanie wioślarskie, korty tenisowe, strzelnice, sale gimnastyczne. Po każdym zespole obiektów następuje próba skonfrontowania ich rozwoju w stolicy z rozbudową analogicznych urządzeń sportowych w innych dużych

miastach II Rzeczypospolitej. Nieco uwagi poświęcone zostaje również niezrealizowanym obiektom sportowym w Warszawie i okolicach oraz infrastrukturze turystycznej. W podsumowaniu konstatuję, iż w stolicy Polski międzywojennej infrastruktura sportowa rozwijała się intensywnie, a przyrost ilości obiektów sportowych był znaczny. Tendencja ta była obecna również w innych ośrodkach miejskich II Rzeczypospolitej. Szczególnie wiele obiektów sportowych powstało w latach 1926-1929, kiedy to nałożyły się na siebie korzystne dla inwestowania w urządzenia sportowe okoliczności ekonomiczne i polityczne. Przejęcie władzy przez piłsudczyków, powiązanie życia sportowego kraju z przysposobieniem wojskowym, promocja hasła „naród pod bronią“, powstanie Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, pełniącego funkcję nieformalnego ministerstwa sportu Polski międzywojennej, i wreszcie bezprecedensowa w okresie międzywojennym koniunktura gospodarcza stworzyły warunki do powstania setek nowych obiektów sportowych na terenie całego kraju. W kolejnych latach także realizowano nowe inwestycje sportowe, choć działalność budowlana w tym zakresie nieco zwolniła we wszystkich większych miastach Polski. W Warszawie międzywojennej zrealizowano kilka kompleksów o największym rozmachu, jednak reprezentacyjne obiekty sportowe powstawały również w innych miastach. Ani jednak w stolicy, ani w metropoliach prowincjonalnych ilościowy i jakościowy przyrost obiektów sportowych nie odpowiadał na społeczne zapotrzebowanie. Stan materialny sportu nie zaspokajał ani państwowych potrzeb związanych z połączeniem go z przysposobieniem wojskowym i obronnością państwa, ani potrzeb masowego uprawiania aktywności fizycznej, ani też zapotrzebowania na rozrywkę w postaci podziwiania widowiska sportowego. Na uzupełnienie braków w tym zakresie nie pozwolił wybuch II wojny światowej.

Podstawą źródłowa pracy były dokumenty archiwalne instytucji związanych ze sportem, organizacji społecznych, państwowych i samorządowych zgromadzone w archiwach dużych miast Polski. W Centralnym Archiwum Wojskowym w warszawskim Rembertowie przeglądałem dokumenty PUWFiPW, którego obowiązkiem było subwencjonowanie klubów sportowych, dotowanie organizacji zawodów i prowadzenia szkolenia sportowego oraz wspieranie inwestycji budownictwa sportowego. W zachowanych dokumentach urzędu znajduje się wiele informacji dotyczących finansowania budowy obiektów sportowych, wspierania klubów w kwestii ich utrzymania i optymalnego wykorzystania. W Archiwum Państwowym m.st. Warszawy udało się odnaleźć szczególnie cenne dla realizacji tematu ogólne plany zagospodarowania przestrzennego Warszawy z 1931 r.. Mniej owocna okazała się kwerenda w Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej m.st. Warszawy, zlokalizowanym w podstołecznym Milanówku. Znajdujące się tam dokumenty Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie zawierają głównie akty normatywne, teczki personalne studentów oraz pracowników uczelni i nie wniosły szczególnie istotnych informacji dotyczących samego kompleksu budynków i urzędów uczelni. Oprócz archiwów warszawskich autor dokonał kwerendy w archiwach państwowych innych dużych miast Polski – Łodzi, Torunia, Bydgoszczy, Krakowa, Katowic i Poznania. Poszukiwania w tych miejscach nie miały charakteru systematycznego, ale pozwoliły uzupełnić czerpaną z literatury przedmiotu wiedzę o infrastrukturze sportowej tych aglomeracji. Szczególnie ciekawe okazały się dokumenty Związku Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej – Polska YMCA znalezione w archiwum łódzkim. Pozwoliły one przeanalizować proces budowy jednego z najbardziej spektakularnych obiektów kultury fizycznej Polski międzywojennej. Dokumenty dotyczące budowy gmachu YMCA w Warszawie w większości nie zachowały się, więc analiza, jak tego typu inwestycję realizowano w Łodzi, jest wartościowa poznawczo. Przeanalizowanie akt Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego w Katowicach umożliwiło wgląd w kulisy nie tylko budowy, ale i późniejszego społecznego funkcjonowania lodowiska „Torkat“, kwerenda w aktach budowlanych urzędu miejskiego w Bydgoszczy odsłoniła niekóre szczegóły budowy toru wioślarskiego w Brdujściu. Ciekawe były również kolekcje map i planów architektonicznych z archiwów Warszawy i Krakowa. Koszty kwerend w archiwach na terenie Polski zostały pokryte ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach projektu badawczego DM-53, realizowanego w Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie w latach 2016-2018. Oprócz archiwaliów wykorzystałem też źródła drukowane, spośród których najcenniejsze były Biuletyny Warszawskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej z lat 1933 – 1937, będące kopalnią wiedzy o stołecznej piłce nożnej lat trzydziestych, w tym również o jej bazie materialnej, a także katalogi wystaw architektonicznych i urbanistycznych realizowanych w Warszawie w latach trzydziestych. Opracowania statystyczne (np. Warszawa w liczbach. 1939) pozwoliły zorientować się w skali ruchu budowlanego w sporcie międzywojennej Warszawy. Znaczna część prezentowanych w pracy zdjęć pochodzi ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego, zwłaszcza z archiwum zdjęć krakowskiego koncernu prasowego Ilustrowanego Kuriera Codziennego oraz zespołu fotografii Zbyszka Siemaszki. Bardzo ważnym źródłem do badań nad budownictwem sportowym II Rzeczypospolitej okazała się prasa, zarówno dzienniki, jak i czasopisma, o tematyce sportowej, ale również ogólnej.

Kwerenda prasowa została przeprowadzona z wykorzystaniem niezwykle użytecznej pomocy naukowej – "Bibliografii Warszawy". Wartościowa okazała się też lektura pamiętników sportowców, działaczy i trenerów sportowych okresu międzywojennego – zarówno tych osiągających przed wojną sukcesy międzynarodowe jako zawodnicy (Jadwiga Jędrzejowska, Janusz Kusociński, Adam Królikiewicz, Adam Papee) czy już po 1945 r. jako trenerzy (Jan Mulak, Feliks Stamm), jak też mniej znanych, jak choćby Stanisław Mielech, Tadeusz Grabowski, Jerzy Bułanow lub Henryk Szot – Jeziorowski. Obraz warszawskich i krajowych obiektów sportowych, ich użyteczności, atrakcyjności podczas codziennych treningów i zawodów, porównanie poziomu najlepszych krajowych i zagranicznych urządzeń sportowych był możliwy właśnie dzięki pozostawionym przez nich wspomnieniom.

W zasadniczej części pracy stworzyłem kilkanaście mikromonografii warszawskich obiektów sportowych. Na ile było to możliwe, starałem się uwzględnić kontekst historyczny powstania obiektu, klimat społeczno – polityczny jego realizacji, koszty budowy obiektu sportowego i źródła finansowania inwestycji, założenia architektoniczne, techniczne i urbanistyczne, funkcjonowanie obiektu w przestrzeni miejskiej Warszawy. Odniosłem się również do wojennych dziejów danego urządzenia sportowego czy jego losów po 1945 r. W ten sposób powstały rozdziały poświęcone stadionom i boiskom stołecznym (WKS „Legii“, RKS „Skry“, AZS, „Polonii“, „Orła“, CZROS „Dom Ludowy“, ŻTGS „Makabi“, „Warszawianki“ czy tzw. klubów fabrycznych, patronackich), pływalniom otwartym i krytym (pływalniom na Jeziorze Kamionkowskim i Wiśle, reprezentacyjnej pływalni otwartej Polskiego Związku Pływackiego, krytym pływalniom w Domu Akademickim, gmachu Kasy Chorych, gmachu YMCA, CIWF, Oficerskiego Yacht – Klubu, gimnazjum Batorego i przy ul. Rozbrat), hipodromowi w Łazienkach Królewskich, urządzeniom sportów zimowych (m.in. skoczni narciarskiej w rejonie Agrykoli czy stadionowi łyżwiarskiemu urządzanemu na Jeziorze Kamionkowskim), przystaniom wioślarskim, kortom tenisowym, strzelnicom (przy ul. Nowy Świat, w Ogrodzie Saskim, na Bielanach, w pobliżu Parku Skaryszewskiego i w innych miejscach), salom gimnastycznym czy infrastrukturze sportowej szczególnego typu (gmachom CIWF czy YMCA). Badania ujawniły interesujące niekiedy kulisy budowy obiektów, takie jak np. fakt, iż stadion socjalistycznej „Skry“ został zbudowany niemal całkowicie w czynie społecznym przez samych członków klubu, iż warszawski budynek Polskiej YMCA ukończono w szczycie wielkiego kryzysu dzięki subwencji Polonii amerykańskiej i prywatnych donatorów (Serenio Fenn), iż plany budowy CIWF zakładały realizację jeszcze większego i bardziej monumentalnego kompleksu sportowo – dydaktycznego. Niektóre zagadki badawcze, jak np. kwestia przyszłości stadionu Warszawianki i jej ewentualnego miejsca w planowanej Dzielnicy Reprezentacyjnej Marszałka Piłsudskiego, pozostały nierozwiązane. Analizy wykazały, iż bardzo częstym problemem był brak wystarczającej ilości środków finansowych koniecznych do budowy obiektu, a po otwarciu nierzadko ujawniały się wady techniczne i konstrukcyjne (jak w przypadku toru kolarskiego na stadionie WP). Badania porównawcze pokazały, iż z podobnymi problemami borykały się też inne miasta polskie, w tym np. Poznań, gdzie reprezentacyjny stadion miejski otwarty z okazji Powszechnej Wystawy Krajowej przez cały okres międzywojenny był częściowo wyłączony z użytkowania ze względu na błędy konstrukcyjne.

W podsumowaniu stwierdzam, iż ogólny bilans okresu międzywojennego w kwestii rozwoju infrastruktury sportowej w Warszawie i w całej Polsce można uznać za dodatni. W skali miasta dokonał się wówczas bezprecedensowy, skokowy przyrost obiektów sportowych. Niewielkim ryzykiem jest chyba obarczone stwierdzenie, iż w żadnym innym okresie w dziejach miasta sport warszawski, w tym również jego materialne zaplecze, nie rozwijał się równie szybko. Zjawisko intensywnego rozwoju urządzeń sportowych nie było zresztą w stolicy niczym specyficznym, w takim samym stopniu dotyczyło ono całego kraju. Bardzo podobne procesy i podobna periodyzacja rozwoju sportu daje się zaobserwować również w innych miastach II Rzeczypospolitej – na zachodzie w Poznaniu, Bydgoszczy czy Katowicach, w centralnej Polsce w Krakowie i Łodzi, na Kresach w Wilnie i Lwowie. Rozbudowa urządzeń sportowych nie odpowiadała jednak w pełni na zapotrzebowanie społeczne. Podsumowaniem tych rozważań niech będą dwie tabele, analizujące rozwój obiektów sportowych Warszawy i Polski.

Tab. 1. Porównanie stanu obiektów sportowych Warszawy przed I i II wojną światową.

Element infrastruktury sportowej Warszawy	1913	1939
Stadion piłkarsko - lekkoatletyczny	1	> 10
Boisko piłkarskie	1	> 20
Hala widowiskowo - sportowa	0	0
Pływalnia otwarta betonowa 50m. (olimpijska)	0	1
Pływalnia kryta	0	7
Przystań wioślarska	2	> 24
Tor kolarski	1	0 (w 1930 - 3)
Stadion jeździecki (hipodrom)	0	1
Sztuczne lodowisko	1 (działające tylko 1 sezon)	0
Korty tenisowe	b.d.	> 35

Tab. 2. Statystyka urządzeń stałych wychowania fizycznego i sportu wybranych miast polskich (stan na 15 listopada 1934)¹.

Miasto	Ilość boisk do gier wielkich	Ilość boisk z bieżnią	Ilość kortów tenisowych	% wyznaczonej normy na mieszkańca (3m ²)
Warszawa	38	31	438	52,00%
Łódź	18	11	25	19,00%
Lwów	23	12	72	46,00%
Kraków	16	10	25	116,00%
Poznań	24	9	53	54,00%
Wilno	3	1	17	4,00%
Bydgoszcz	8	6	30	274,00%
Katowice	7	6	41	47,00%

Źródło: CAW, PUWFIPW, I.300.69.92, karta nienumerowana, s. 1-4.

¹ Dane statystyczne podano dosłownie, zgodnie z brzmieniem tekstu źródłowego. Niektóre z danych przedstawionych w tabeli budzą poważne wątpliwości. Liczbę kortów tenisowych w Warszawie podano najprawdopodobniej błędnie (winno być 38, 43 lub 48). Analizę danych utrudnia jeszcze fakt, iż w cytowanym dokumencie obiekty wojskowe policzono wraz z cywilnymi, a ustalenie normy terenów sportowych na 3 m² na

INSTYTUT HISTORYCZNY UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28; 00-927 WARSZAWA

tel. (+48) 22 55 20 415

tel./fax (+48) 22 826 19 88

<http://ihuw.pl>

strona e-Newslettera

Redakcja e-Newslettera: Dobrochna Kałwa d.kalwa@uw.edu.pl